

Handlingsplan mot vold og overgrep i nære relasjoner for Rakkestad kommune 2018 - 2022

Saksnr. 18/2686

Journalnr. 1866/19

Arkiv F74

Dato: 28.01.2019

Vedtatt i Kommunestyret 06.12.2018 sak 40/18.

Kontaktopplysninger oppdatert pr 01.01.2019

Innholdsfortegnelse:

Introduksjon	3
1. Innledning	
1.1. Nasjonale føringer	4
1.2. Lokal forankring	4
1.3. Planens oppbygging og avgrensing	5
2. Fakta og synliggjøring	
2.1. Vold og seksuelle overgrep i nære relasjoner	6
2.2. Typer vold og overgrep	6
2.3. Risikofaktorer	8
2.4. Offentliges rolle i å avdekke vold og overgrep	9
3. Studier og målinger	
3.1. Forekomst	10
3.2. Voldsmåling	11
3.3. Voldsmønster	11
3.4. Det å være utsatt for vold og overgrep	11
3.5. Folkehelseutfordringer	13
4. Forebygging og synliggjøring tidlig innsats	
4.1. Ulike forebyggingsnivåer	14
4.2. Hjelpetjenestens rolle i forebygging og avdekking	14
4.3. Barnehage og skolens rolle i å forbygge og avdekke	15
5. Tiltak, ressurs og handling i Rakkestad kommune	
5.1. Brukerorienterte mål	16
5.2. Eksisterende tiltak i Rakkestad kommune	16
5.3. Juridiske rammer	21
5.4. Føler du deg trygg hjemme	22
5.5. Handlingskort	26
5.6. Nyttige adresser og verktøy	30
5.6. Kompetansekartlegging	31
Litteraturliste	34

Resymé av handlingsplan

Målet med handlingsplan er å forebygge, hindre og avdekke vold og overgrep i nære relasjoner. Gjennom denne handlingsplan synliggjør Rakkestad kommune hjelpen som tilbys volds- og overgrepsutsatte i nære relasjoner. Her finnes en nyopprettet brosjyre med kontaklinformasjon til hjelpe- og behandlingstilbudet. Handlingskort som beskriver rutiner ved mistanke om vold og overgrep er utarbeidet og er beskrevet i planens siste del. Alle som jobber i Rakkestad kommune skal vite hva de skal gjøre ved mistanke eller avdekking av vold og overgrep i nære relasjoner. Denne informasjonen ligger tilgjengelig for alle på hjemmesiden til Rakkestad kommune, på denne måten er informasjon lett tilgjengelig for både ansatte og forøvrig hele befolkningen. Handlingsplanen har fokus på å forebygge, komme tidig inn, for i størst mulig grad kunne avdekke, samt hindre vold og overgrep i nære relasjoner. Rakkestad kommune har nulltoleranse mot vold og overgrep i nære relasjoner.

Handlingsplanen er delt inn i to deler. Den første delen omhandler informasjon, begrepsavklaring, fakta, analyse og forskning. I den andre delen som er praktisk rettet er det fokus på tiltak, ressurser som handlingskort, lovverk, samt hjelpe- og behandlingstilbudet for vold og overgrepsutsatte. Det er også foretatt en kompetansekartlegging og verktøy og nyttige adresser beskrives.

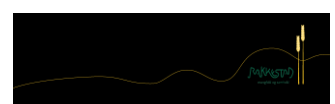
Vold og seksuelle overgrep i nære relasjoner er et folkehelseproblem. Vold og overgrep har mange former. Alle kan bli utsatt for vold og overgrep, derfor er hele befolkningen målgruppe for denne planen. En samfunnsøkonomisk analyse fra desember 2012 anslår at vold i nære relasjoner koster det norske samfunnet mellom 4,5 og 6 milliarder kroner. Vold i nære relasjoner er straffbare handlinger, uavhengig av hvem som utøver volden og hvor den finner sted. Vold i nære relasjoner skaper utrygghet, kan medføre helseskader, tap av velferd og den enkeltes livsutfoldelse og i ytterste tilfelle føre til død.

Nyere forskning og statistikk viser behovet for å øke kunnskapen om vold og overgrep i nære relasjoner, tema er tabubelagt. Voldsutsatte lever ofte i frykt, og forskning viser at få får hjelp og har lite kunnskap om hvor de kan få hjelp. Gratis rettshjelp og voldsskadeerstatning er ukjente rettigheter for mange. Det blir derfor særlig behov for å styrke den forebyggende innsatsen ved og opplyse om hjelpe og behandlingstilbudene som eksisterer. Identifisering av voldsutsatte er første skritt i prosessen for å forebygge ny vold og å hjelpe de som allerede er utsatt.

I regjeringens handlingsplan "*Et liv uten vold - handlingsplan mot vold i nære relasjoner, 2014-2017*" oppfordres landets kommuner til å utarbeide egne kommunale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner. Handlingsplan i Rakkestad kommunes omfatter vold og seksuelle overgrep i nære relasjoner, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse.

1. Innledning

1.1. Nasjonale føringer

Handlingsplanen er utarbeidet i tråd med FNs barnekonvensjon¹ og regjeringens handlingsplan "*Et liv uten vold - handlingsplan mot vold i nære relasjoner, 2014-2017*" og «*Barndommen kommer ikke i reprise - strategi for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014-2017)*». Det siste dokumentet regjeringen har utarbeidet er «*Opptappingsplan mot vold og overgrep*» Prop. 12 S (2017-2021). Dette er også et førende dokument inn i denne handlingsplanen. Bekjempelse av vold og overgrep er et satsningsområde for regjeringen.

Vold i nære relasjoner og seksuelle overgrep mot barn, unge og voksne er alvorlig kriminalitet og et omfattende samfunnsproblem. Det anslås at vold i nære relasjoner koster det norske samfunnet mellom 4,5 og 6 mrd. kroner årlig. Bak tallene er det enkeltpersoner og skjebner. Barn og voksne blir utsatt for store belastninger og noen blir skadet for livet. I tillegg til åpne fysiske skader, er det klar sammenheng mellom vold og psykisk og fysisk helse.² Studier viser at seksuelle overgrep, fysisk mishandling og omsorgssvikt, har større betydning for psykisk helse enn andre belastende hendelser.

1.2. Lokal forankring

³Den nye krisesenterlova pålegger kommunene ansvaret for at kvinner, menn og barn utsatt for vold skal få et faglig godt nok tilbud, støtte og behandling.

⁴ Videre skal arbeidet mot vold og overgrep forankres i ledelsen i kommunene. Ledelsen skal sikre system for forebygging, avdekking og avverge vold og overgrep ut i fra gjeldende lovverk. Dette skal bidra til å øke kunnskap og synliggjøre felles rutiner mot vold og overgrep for ansatte i kommunen. Hjelp og behandlingstilbudene som eksisterer skal synliggjøres for befolkningen. Handlingsplanen tar for seg forskning og eksisterende tiltak og vurdere behov for kunnskapsheving og nye målrettede tiltak.

Hva vil Rakkestad kommune med handlingsplan mot vold og overgrep?

Visjon: Nulltoleranse mot vold og overgrep i nære relasjoner

Hovedmål: Forebygge, hindre og avdekke vold og overgrep i nære relasjoner.

Målgruppe: Hele befolkningen

Delmål: Synliggjøre felles rutiner ved vold og overgrep.

Delmål: Økt kunnskap og skape tverrfaglige tiltak

Delmål: Komme tidlig inn og øke mulighetene for å avdekke vold og overgrep.

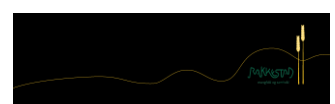
---

¹ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/fns-barnekonvensjon/id88078/>

² «*Et liv uten vold*» Handlingsplanen mot vold i nære relasjoner (2014-2017)

³ <https://www.nkvt.no/sites/komplan/komme-igang/forarbeid/Sider/default.aspx>

⁴ «*Opptappingsplan mot vold og overgrep*» Prop. 12 S (2017-2021)

Delmål: Beskrive lov, tiltak, hjelpetjenestene og nettverk

Delmål: Styringsredskap for politikere og ansatte i Rakkestad kommune.

Rådmannen i Rakkestad kommune opprettet en arbeidsgruppe som skulle utarbeide en handlingsplan mot vold og overgrep i nære relasjoner. Deltagerne er sammensatt av ledere i hjelpetjenestene og ansatte med kompetanse på fagfeltet. Politi og lokalt krisesenter har vært invitert ved behov. I tillegg har flere eksterne samarbeidspartnere vært involvert i arbeidet. Regionalt kunnskapsenter om vold og traumatisk stress, Krise- og incestsenteret for menn i Fredrikstad, Barnehuset i Moss og tannhelsetjenesten Indre Østfold er de mest sentrale. Under arbeidet med handlingsplan har det kommet frem at det ikke fantes felles kontaklinformasjon til hjelpetjenester og felles rutiner ved mistanke om vold og overgrep. Det var videre et behov for samordnede tiltak på tvers i kommunen. Dette ønsket arbeidsgruppa å gjøre noe med.

Arbeidsgruppa har bestått av:

Deltagere arbeidsgruppa Mot vold og overgrep	Tidsperiode for arbeidet april – desember 2017
Siri Underdal	Enhetsleder helsestasjon
Ann Helen Lund	Seksjonsleder BOAK
Hege Espelund	LOS Familiehjelpen
Katharina Ilona Olaj	Prosjektleder BTI
Mary –Ann Grøndalen	Konsulent barneverntjenesten
Gunn Marit Hagelund	Enhetsleder Barneverntjenesten
Vicki Daae	Seksjonsleder Familiesenter
Anne Thorsen	Helsestasjon/skolelege
Anita Buer	Enhetsleder Hjemmesykepleie

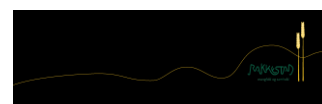
1.3. Planens bakgrunn og avgrensning

Hovedfokus i handlingsplan er å kunne hjelpe vold og overgrepsutsatte og øke kunnskapen om vold og overgrep i nære relasjoner for ansatte i Rakkestad kommune. Hovedmålet er å forebygge, hindre og ha mulighet til å avdekke vold og overgrep i nære relasjoner.

Rakkestad kommune har nulltoleranse mot vold og overgrep i nære relasjoner.

Handlingsplan i Rakkestad kommunes omfatter vold og seksuelle overgrep i nære relasjoner, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse.

Planen fokuserer ikke på voldsutøveren eller barn og unge med negativ seksuell atferd, eller tiltak mot disse gruppene. Voldelig atferd ved rus/psykisk syk som risikofaktor er det ikke fokus på. Det er ikke skissert tiltak for utsatte og sårbare grupper, som for eksempel kvinner i aktiv rus. Det er kun vold i nære relasjoner som beskrives, ikke vold ut over dette.

2. Fakta og synliggjøring

2.1 Vold og seksuelle overgrep i nære relasjoner

Vold og seksuelle overgrep i nære relasjoner er det samme som familievold og incest. Det omfatter all fysisk, psykisk vold og trusler, samt seksuelle overgrep mellom nåværende og tidligere familiemedlemmer. Tidligere ektefelle/samboer eller ekskjæreste, barn, søsken, biologisk og psykologisk foreldre, ste-relasjoner og annet ekteskap. I nære relasjoner omfatter også vold og overgrep som foregår i omsorgs- og pleierelasjoner og nære vennskap. Begrepet brukes også der barn er vitne til vold og/eller overgrep i familien.

Vold og seksuelle overgrep i nære relasjoner rammer kvinner i større grad enn menn. Det å være utsatt for vold/overgrep i barndommen øker risikoen for senere voldshendelser.⁵ Volden kan være alt fra enkelthendelser til langvarig og omfattende mishandling. Den oppstår i situasjoner, der en selv og ens omgivelser, forventer å være trygg. Volden er et brudd på et tillitsforhold og kan ramme alle, spebarn som pensjonister. Handlingsplanen dekker hele aldersspennet. Tvangsekteskap og kjønnslemlestelse regnes også som vold i nære relasjoner.

"Vold er enhver handling rettet mot en annen person som gjennom at denne handlingen skader, skremmer, smerter eller krenker, får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje, eller slutter å gjøre noe den vil" (Per Isdal 2000)

2.2 Typer vold og overgrep

Det finnes mange former for vold og overgrep. Vold og overgrep i nære relasjoner er snarere en tilstand enn en handling. Er du kanskje usikker på om du, eller noen du kjenner, utsettes for vold eller overgrep? Tro det eller ei, men mange er faktisk usikre på hva vold og overgrep egentlig er, det er ikke alltid lett å vite hvor grensen går og slutter⁶.

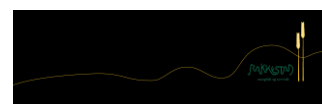
I oversikten nedenfor kan du lese om ulike typer for vold og overgrep. Forhåpentligvis hjelper listen deg med å gjenkjenne signaler for vold og/eller overgrep. De ulike volds og overgrepsformene kan gripe over i hverandre og opptre samtidig og utøves i nære relasjoner.

Kjenner du noen eller har mistanke om at noen utsettes skal du kontakte politiet. Angår overgrepene barn skal du kontakte barnevernet i tillegg. Som offentlig ansatt har du meldeplikt. **Merk** listen er kun en oversikt over de vanligste former for vold og overgrep som kan forekomme i nære relasjoner.

---

⁵ Prp. 12 S Opptappingsplan mot vold og overgrep (2014-2017)

⁶ <https://dinutvei.no/om-vold/244-ulike-former-for-vold>

- **FYSISK VOLD** er enhver form for fysisk makt som gjennom at den smerter, skader, skremmer og krenker, påvirker et annet menneske til å slutte å gjøre noe den vil eller gjøre noe mot sin vilje. Her er det et vidt spekter av handlinger fra det å holde, dytte, riste eller klype til bruk av slag, spark eller våpen og opp til drap. Det er vanlig å skille volden inn etter alvorlighetsgrad. Det vil si moderat eller alvorlig vold. Alvorlig vold gir høy risiko for fysisk skade. Den andre volden som ikke gir slik risiko betegnes som moderat vold.
- **PSYKISK VOLD** er alle måter å skade, skremme eller krenke på som ikke er direkte fysiske i sin natur, eller måter å styre eller dominere andre på ved hjelp av en bakenforliggende makt eller trussel. Her kan det være snakk om direkte trusler, indirekte trusler, degraderende og ydmykende adferd, kontroll, utagerende sjalusi, isolering eller emosjonell vold. Direkte trusler er ytringer om hva som vil skje av vold dersom en person ikke gjør som du ønsker, eller har gjort noe du ikke ønsker. Dette blir ytterligere effektivt hvis vedkommende som truer tidligere har brukt fysisk vold. Indirekte trusler er andre måter å formidle en fare eller voldelig konsekvens på uten å si det med rene ord. Degraderende og ydmykende adferd er all adferd som er ment å såre eller krenke en annen person. Emosjonell vold er handlinger som skal få andre til å føle seg små, dårlige, uviktige. Den skaper vonde følelser. Neglisjering eller taushet kan være eksempler på dette.
- **LATENT VOLD** Muligheten for at vold kan forekomme. Der det har forekommet vold, kan den latente volden utvikle seg til å bli den dominerende voldsformen. Risiko for ny vold kan styre alt den voldsutsatte gjør uten at det nå foreligger noen aktiv trussel. Det å ha opplevd vold gjør at en vet det kan skje igjen. Volden er da til stede hele tiden i kraft av sin mulighet.
- **MATERIELL VOLD** er handlinger rettet mot ting eller gjenstander. Det kan innebære å slå inn dører, vegger, ødelegge gjenstander, inventar og rive i stykker klær. Særlig hvis vedkommende tidligere har utøvd fysisk vold, vil den materielle volden virke skremmende og lammende. For barn vil det å vokse opp i en familie der de stadig er vitne til materiell vold, være omtrent som å vokse opp i et minefelt der det stadig kan smelle.
- **ØKONOMISK VOLD** Kan komme til uttrykk ved at partneren eller barn av eldre forhindrer vedkommende å ha råderett over egen økonomi.
- **SEKSUELL VOLD/OVERGREP** Seksuelle overgrep innbefatter både handlinger eller forsøk på handlinger som innebærer skremmer, trakasserer, krenker eller får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje. Ufrivillig fysisk kontakt som berøring, beføling, slikking, suging, masturbasjon, samleieliknende handlinger, samleie og voldtekt.

Handlinger eller forsøk på handlinger uten fysisk kontakt som seksualisert tilsnakk, blotting, fotografering, filming, kinking og fremvisning av pornografi. Overgrepet gjøres mot den utsattes vilje, eller den utsatte er ikke samtykkekompetent.

- **TVANGSEKTESKAP** er når noen tvinges av foreldre, familie eller andre til å inngå et ekteskap mot sin vilje. Tvingen kan skje ved press, trusler eller psykisk og fysisk vold. Motivene er ulike, sikre økonomisk verdi innenfor familien, det kan være gjenytelse for bistand i forbindelse med flukt til Norge eller være avtalt når barnet ble født. Det kan også være motivert av behov for gjenopprettelse av tapt ære i en familie. Uansett motiv, er det tvang. I straffeloven § 222 annet ledd fremgår en strafferamme på inntil 6 år for å tvinge noen til ekteskap. Ære er et positivt begrep som forbindes med sosial anerkjennelse, selvfølelse og selvrespekt. Om "gjenopprettelse av ære innebærer vold, benyttes ofte begrepet æres relatert vold. Ofre er ofte kvinner og kan oppstå hvis omdømmet til familien er i fare for å svertes.
- **KJØNNSLEMLESTELSE** er omskjæring av jenter eller kvinner og det er forbudt i Norge ved lov. Det er et skadelig og unødvendig inngrep i jenters og kvinners kropp. Kvinnelig omskjæring betegner ulike typer og grader av inngrep. Begrunnelse for gjennomføring av kvinnelig omskjæring er mange. Ingen religion krever omskjæring av kvinner, det skjer på grunn av tradisjon ikke
- religion.

2.3 Risikofaktorer

- Både menn og kvinner kan være utsatt for vold og overgrep i nære relasjoner, men det er hovedsakelig kvinner som utsettes for gjentagende og kontrollerende partnervold
- Vold og overgrep rammer kvinner i større grad enn menn
- Det å være utsatt for vold og overgrep i barndommen øker risikoen for senere vold og overgrepshendelser
- Sannsynligheten for at barn blir utsatt for vold og/eller overgrep fra en eller begge omsorgspersoner, er høyere i familie der det forekommer vold eller overgrep mellom voksne
- Det å være vitne til vold og overgrep oppleves som like belastende som å være utsatt for vold og overgrep
- Eldre utsettes også for vold fra partner, barn eller barnebarn
- Familier med rusproblemer og psykiske problemer er særlig utsatt
- Lavere sosialøkonomisk status er risikofaktor
- Personer fra noen minoriteter kan være særlig utsatt
- Personer med nedsatt funksjon er en risikogruppe

- Vold og overgrep er et tabubelagt tema. Det mangler ofte informasjon om hvordan man går frem ved mistanke

2.4. Det offentliges rolle

Vold og overgrep forekommer i alle samfunnslag og i alle grupper uavhengig av kjønn, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsevne, alder og seksuell orientering. All offentlig virksomhet har et spesielt ansvar for å påse at kommunens innbyggere ivaretas og lever i et samfunn uten vold og overgrep eller frykt for dette.

Mistanke om vold og overgrep mot barn og unge oppstår gjerne hos ansatte i offentlig tjeneste. Ansatte på helsestasjon, i barnehage, skoler og skolehelsetjenester har viktig rolle i å avdekke. Det samme gjelder for ansatte i NAV, pleie og omsorgstjenesten, rus og psykiatri tjenesten i kommunen. Disse etater er i kontakt med grupper som kan være utsatt for vold og overgrep. Ansatte har avverger-plikt og meldeplikt ved mistanke og avdekking av vold og overgrep.

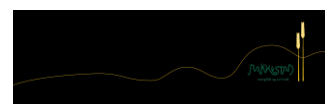
Politiet og barnevern skal kontaktes ved mistanke og avdekking av vold og overgrep. Det kan oppstå mistanke, om at et barn er utsatt for, eller er vitne til vold eller seksuelle overgrep eller alvorlig omsorgssvikt. I slike saker skal politi og barnevernet kobles inn.

Politiets arbeid mot familievold har høy prioritet. Det er egne koordinatorene for familievold og seksuelle overgrep i alle politidistrikter. Politiet samarbeider med mange etater og organisasjoner for å bekjempe denne typen kriminalitet.

De ulike tjenestene i kommunen skal kunne jobbe tverrfaglig med forebyggende tiltak og ha felles kunnskap om hvordan man avdekke vold og overgrep og å hjelpe volds og overgrepsutsatte.

"Volden er svært sjelden en isolert enkelthendelse, men et mønster av ulike undertrykkende og dominerende former for atferd der den fysiske volden bare er en liten del av helhetsbilde."

(Per Isdal 2000)

3. Studier og målinger

3.1 Forekomst

Nyere studier viser at vold rammer en stor del av befolkningen i Norge. Mellom 75000 og 150000 mennesker utettes årlig for vold og overgrep i nære relasjoner. Blant unge som deltok i UNGvold undersøkelsen i 2015 svarte 21% at de har opplevd fysisk vold fra en av foreldrene i løpet av oppveksten. 23% hadde opplevd seksuell krenkelse, hovedsakelig var det jentene det omfattet.

I 2014 kom en viktig og omfattende forekomststudie fra Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) ut, "Vold og voldtekt i Norge" – en nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv.

De viktigste funnene i rapporten er:

Partnervold

- Like mange menn (16,3 %) som kvinner (14,4 %) rapporterte mindre alvorlig partnervold noen gang i livet (blitt kløpet, klort, lugget eller slått med flat hånd), mens når det gjaldt alvorlig vold fra partner (blitt sparket, tatt kvelertak på, banket opp) var det flest kvinner som hadde blitt utsatt for det. Henholdsvis 8,2 prosent kvinner og 1,9 prosent menn.
- Det var høyest forekomst av alvorlig vold og seksuelle overgrep blant de som var skilt.
- Bare 1 av 3 kvinner som har vært utsatt for vold eller overgrep har kontaktet hjelpeapparatet.

Voldtekt

- En tredjedel (33,6 %) av kvinnene og en tiendedel (11,3 %) av mennene oppga at de hadde opplevd noen form for seksuelt overgrep i løpet av livet (inkludert sovevoldtekter).
- Om lag én av ti (9,4 %) kvinner voldtekt (ikke inkludert såkalte sovevoldtekter) i løpet av livet. Bare 11% søker medisinsk hjelp etterpå. Kun 10% anmeldte voldtekten. 1 av 3 hadde aldri fortalt om voldtekten til noen Halvparten av kvinnene var under 18 år da voldtekten skjedde. En av hundre (1,1 %) menn opplever voldtekt.
- Av kvinner som hadde blitt voldtatt før 18 år, oppga 1 av 3 at de også hadde opplevd nytt voldtekt som voksne.

Vold og overgrep mot barn og unge

- Ca. 5% hadde opplevd alvorlig fysisk vold fra foresatte i barndommen. Både mødre og fedre utøvde vold.

- Ca. 10 % hadde som barn opplevd fysisk vold mellom foreldrene.
- 10,2 % kvinner og 3,5% menn hadde opplevd seksuell kontakt før fylt 13 år. De fleste overgripere var voksne i nære relasjoner.

Det synes å være en sammenheng mellom vold og seksuelle overgrep i barndommen og vold og seksuelle overgrep som voksen. Undersøkelsen viser at av kvinner som hadde blitt voldtatt før 18 år, oppga en av tre (31,9 %) også voldtekt som voksen. Av kvinner som ikke hadde opplevd voldtekt før de var 18 år, oppga én av tjue (5,3 %) voldtekt som voksen.

NKVTS sine funn i rapporten synliggjør at forekomsten av vold og overgrep i nære relasjoner er omfattende, den er skjult og få får hjelp til å komme seg bort fra volden og overgrepene. Det er ingen tvil om at det er **store mørketall**.

3.2 Voldsmåling i offentlige tjenester

Det er i 2016 foretatt voldsmåling av henvendelse til politi og hjelpeapparatet om vold i nære relasjoner. NKVTS gjennomførte målingen. Av de 300 instansene som var med, var det 203 instanser som registrerte saker om vold i nære relasjoner. Det ble registrert til sammen 2545 saker. Dette er en økning på 19,6 prosent fra 2012, da det ble registrert 2128 saker.

Endringer som observeres i forbindelse med voldsmålingen må først og fremst forstås som endringer i hjelpeapparatets arbeid med og oppmerksomhet rundt vold i nære relasjoner. Ifølge Statistisk sentralbyrås levekårsundersøkelse har andelen voldsofre i Norge holdt seg noenlunde stabil de siste 30 årene, med en mulig nedgang de senere årene.⁷

3.3 Voldsmønstre

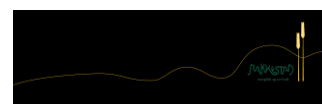
Man snakker i hovedsak om to voldsmønstre (Meld. St. 15 2012-2013)

- Den grove, gjentakende og/eller kontrollerende volden: En blanding av ulike former for vold, trakassering og trusler, langvarig fysisk og psykiske skader.
- Den episodiske volden som ikke nødvendigvis gjenspeiler et skjevt maktforhold på den andre: utløses ved visse stressituasjoner der frustrasjon og vrede slår over i fysisk aggresjon. Voldsutøveren har vanligvis ikke noe kontrollbehov.

3.4 Det å være utsatt for vold og overgrep

Voldsutøvelsen kan sees på som en prosess der den utsatte i større og større grad tilpasser seg en hverdag preget av vold, en tilpasning som ofte fører til isolasjon og til økt avhengighet av voldsutøveren.

⁷ <https://www.nkvts.no/rapport/en-uke-med-vold-justis-og-beredskapsdepartementets-voldsmaling-2017/>

Vold og overgrep mot barn og unge Barn som utsettes for vold og overgrep kan preges av dette resten av livet. Det er en stor risiko for at barn og unge som eksponeres for vold og/eller overgrep blir utrygge, får dårlig livskvalitet og redusert helse i et livsløps perspektiv. Det er viktig å komme tidlig inn og avverge nye volds og overgrepshendelser mot barn og unge. Forskning viser at barn og unge som er vitne eller blir utsatt for vold og overgrep i nære relasjoner kan få angst, redsel for å miste foresatt som utsettes og lett tar på seg "voksen rollen". Skam og traumer er ofte konsekvenser. Noen viser voldsatferd, sinne og avmakt.

Effekten av å være vitne til at far bruker vold mot mor er like alvorlig som om det var barnet selv som ble utsatt for vold (Isdal, 2002). Barn som lever med vold og overgrep i familien, kan bli eksponert for volden på flere nivåer: Forskning antyder at opp mot halvparten av barn som lever med vold i familien har vært fysisk tilstede i voldssituasjoner, og at barn har sett, hørt eller merket volden på andre måter i 80-95 % av voldsepisodene (Geffner et al., 2003 i Steinsvåg, 2007). Dette er et mye høyere antall enn det som typisk rapporteres av både far og mor. Studier finner at det er lite samsvar mellom det barn selv forteller at de har opplevd, og det foreldre tror at barn har fått med seg (O'Brien, John, Margolin & Erel, 1994).

Vold og overgrep mot eldre Stortingsmeldingen 25 (2005-2006) – omsorgsmelding slår fast at vold og overgrep mot eldre er en av de mest skjulte formene for overgrep Verdens helseorganisasjon, WHO, slår fast at 4–6 % eldre over 65 år daglig utsettes for vold og overgrep. Mange føler skyld og skam for det de utsettes for, eller at det er en privatsak og et familieanliggende som de ikke ønsker å snakke med andre om. Er overgriperen ens eget barn eller barnebarn kan det være ekstra vanskelig å be om hjelp til å beskytte seg. Mange utsatte ønsker også at den som utøver volden skal få hjelp. Andre kan være redde for at konsekvensen av å melde fra kan være at de blir isolerte eller at volden og overgrepene blir verre.

Vold og overgrep mot personer med nedsatt funksjonsevne. Dette er en sårbar gruppe på bakgrunn av at de kan ha vanskelig med å forsvare seg og om å fortelle om overgrepet Forskning på området gir imidlertid ikke et entydig svar på spørsmålet om omfang. Når det gjelder kvinner, tyder nyere omfangsstudier på at omfanget av overgrep mot kvinner med nedsatt funksjonsevne er like stort, eller muligens noe større, enn mot kvinner uten funksjonsnedsettelse - særlig når vi inkluderer overgrep som skjer i pleie- og omsorgssituasjoner.

Vold og overgrep mot voksne Vold i nære relasjoner har noen iboende kjennetegn. Når voldsutøvelse finner sted i nære relasjoner, kan konsekvensene være mer omfattende og dyptgripende enn de synlige skadevirkningene. Den som utsettes for volden bebreider ofte seg selv, og opplever skam og skyldfølelse. Det hender også at volden er synlig, men likevel vegrer mange seg for å gripe inn i det man tolker som private forhold. Dette bidrar til å holde overgrepene skjult for dem som kunne yte hjelp. I sin utredning ga Kvinnevoldsutvalget en grundig beskrivelse av hva det innebærer for den voldsutsatte å leve i en relasjon med partnervold. Systematisk trakassering og nedvurdering fra partnerens side er med på å redusere følelsen av egenverd og voldsutsattes mulighet til å se hvordan hun

kan komme seg ut av situasjonen med vold. Isolasjon kan forekomme. Høyt sykefravær og arbeidsuføre er konsekvenser av å bli utsatt for vold og overgrep.

Kjønnslemlestelse (KLL) er en fellesbetegnelse på ulike typer av inngrep på jenter og kvinner hvor ytre kjønnsdeler fjernes helt eller delvis, eller påføres annen varig skade uten medisinsk begrunnelse. Kjønnslemlestelse er inngrep som gjøres på kvinners kjønnsorgan av kulturelle, ikke-medisinske årsaker. Forskning viser også at mange kvinner selv ikke er klar over omfanget av inngrepet og det er ofte store sprik mellom hva kvinner sier har blitt gjort og hva som oppdages ved kliniske undersøkelser. På verdensbasis er 125 millioner jenter og kvinner kjønns lemlestet.

Det er usikkert hvor mange kvinner som er utsatt for kjønnslemlestelse i Norge. Kjønnslemlestelse (KLL) er en rotfestet kulturell tradisjon hos de fleste folkegrupper som praktiserer den. Undersøkelser tillater oss ikke å si noe sikkert om hvor ofte jenter blir utsatt for KLL etter at de har flyttet til eller blitt født i Norge. I Norge er alle former for kjønnslemlestelse forbudt. Det er like ulovlig å fjerne litt som å fjerne mye. Selv om det er forbudt å omskjære, er det **ikke forbudt å være omskåret**.

Tvangsekteskap Når noen blir giftet bort mot sin vilje er det ofte relatert til et større problemfelt av autoritær oppdragelse, streng kontroll og vold. Tvangsekteskap blir gjerne betegnet som en form for æres relatert vold. Det henger sammen med at motivasjonen bak ekteskapet ofte handler om å bevare familiens ære, og særlig døtrenes seksuelle ærbarhet. Tvangsekteskap kan også være økonomisk motivert. Det kan dreie seg om å få tilgang til eiendommer, penger eller andre goder. Tvangsekteskap kan også være en migrasjonsstrategi for å få slektninger til Norge gjennom familieinnvandring.

Ingen religioner tillater tvang ved inngåelse av ekteskap. Både gutter og jenter blir utsatt for tvangsekteskap, men jenter er særlig utsatt. Det henger sammen med at jenters oppførsel blir knyttet til seksuell ærbarhet og dermed til hele familiens anseelse i kulturer hvor kollektiv ære er en sentral verdi. De som står bak tvangen er ofte flere i den utsattes familie og storfamilie. Det kan for eksempel være den utsattes mor, far, bror, søster, onkel eller besteforeldre.

3.5.Folkehelseutfordringer

Folkehelsemeldingen som ble fremlagt for Stortinget i 2013 omtaler bredden av folkehelseutfordringer. Etter folkehelseloven skal kommunene ha oversikt over sine folkehelseutfordringer. På bakgrunn av dette skal kommunen utforme mål og tiltak for å møte sine egne utfordringer. I kommunens ansvar ligger oversikt over helsetilstanden til befolkningen. De positive og negative faktorer som virker inn skal registreres, her inngår også vold i vurderingene. Det er uansett en utfordring å sikre gode relevante data som gir

tilstrekkelig grunnlag for å vurdere omfanget av vold i den enkelte kommune. Folkehelseoversikt og helsetilstand i Rakkestad finnes på kommunens hjemmeside.⁸

4. Forebygging og synliggjøring

4.1. Ulike forebyggingsnivåer

Å forebygge vold og overgrep er kommunens ansvar og anbefales å inngå i hjelpeapparatets og basistjenestene virksomhetsplaner. Kunnskapsheving med mål om tidlig intervensjon og avdekking, er en prioritet i det volds forebyggende arbeid. Det er et ønske om at kunnskapen skal implementeres tverrfaglig og at alle etater har de samme rutiner og verktøyet i forebygging og avdekking av vold og overgrep i nære relasjoner.

En befolkning hvor alle i størst mulig grad inkluderes vil kunne komme alle til gode, også når det gjelder forebygging av vold og seksuelle overgrep. Verdens helseorganisasjon (WHO) har utpekt voldsforebyggende arbeid og forskning om vold, særlig mot kvinner og barn, som et prioritert folkehelseområde.

Universell forebygging er rettet mot hel befolkningen eller store grupper som ikke er definert ut i fra noen risikovurdering. Et eksempel kan være at alle barnehagebarn får opplæring om kropp, seksualitet og vold og seksuelle overgrep i nære relasjoner. Informasjon til store deler av befolkningen har ofte en bevisstgjørende og synliggjørende effekt.

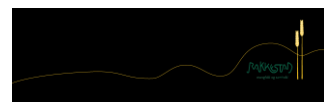
Selektiv forebygging er rettet mot avgrensede risikogrupper. Her kan det foreligge risiko for en uheldig utvikling dvs. Grupper av personer eksponert for risikofaktorer. Eksempel på selektiv forebygging kan være samlivskurs, screening av gravide, sinnemestringskurs og trygghetssirkelen.

Indikativ forebygging er tiltak rettet mot personer og grupper som allerede har utviklet et problem, med sikte på å begrense konsekvenser, hindre forverring og snu utvikling. Indikativ forebyggende tiltak vil handle om tiltak for å stoppe vold og overgrep og redusere skadeeffekten eller utsettelse av dette. Dette gjelder for personer som allerede har vært utsatt for eller har vært vitne til vold og/eller overgrep i nære relasjoner. Det kan tenkes at universelt forebyggende tiltak, som for eksempel å se filmen "sinnemann" på barneskolen kan føre til at noen får kjennskap til at et barn har vært utsatt. Da er det behov for at skolen setter i gang indikativ tiltak for å stoppe volden og eller overgrep mot barnet.

Tiltak kan og bør settes inn på alle tre nivåer slik at alle grupper som har et behov kan få rett hjelp og oppfølging. En bevisstgjøring i forhold til hvilke tiltak som settes inn, samt hvem disse tiltakene rettes i mot, er helt essensielt for å vurdere effekten av tiltakene på sikt.

---

⁸ <http://www.rakkestad.kommune.no/folkehelseoversikt-og-helsetilstand-i-befolkningen-i-rakkestad.5785915-357756.html>

4.2. Hjelpetjenestens rolle i forebygging og avdekking av vold og overgrep

Alle brukere som møter hjelpetjenestene bør bli spurt om de har vært utsatt for vold og overgrep. Det er et elementært spørsmål som bør være i alle oppsøkende tjenester. Det er de ansattes ansvar å kunne være med på å avdekke vold og overgrep. Det er i flere ansatte i hjelpetjenestene som har kompetanse innen vold og overgrep. Denne kunnskapen bør brukes tverrfaglig i kommunen. Helsestasjon og skolehelsetjenesten, barneverntjenesten og psykisk helseteam har ofte ansatte med spesialutdanning innen vold og overgrep. I mange kommuner er det egne team som jobber målrettet med å utvikle og sette i gang forebygging tiltak på de ulike nivåene. Det er også flere kommuner som har kompetanseteam som alle tjenestene kan henvende seg til ved spørsmål ved mistanke om at noen er utsatt for vold og overgrep.

4.3 Barnehage og skolens rolle i å forbygge og avdekke vold og overgrep

I Meld. St. 15 (2012-2013) *Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner* kommer det frem at regjeringen vil styrke barnehagens og skolens rolle i forebygging av vold i nære relasjoner.

Barn og unge tilbringer totalt mye tid i barnehage og skole. En unik mulighet til å bli kjent med det enkelte barn og ungdom er til stede. De ansatte i barnehage og skole er derfor i en unik posisjon til å kunne avdekke vold og overgrep i nære relasjoner. I tillegg er det her det er muligheter til å drive forebyggende arbeid gjennom undervisning og opplæring. Finn Skårderud har uttrykt: "Forebygging handler om å skape trygge unger".

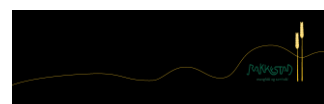
Det er det offentliges ansvar å drive forebygging og opplysning. Helsestasjon Skolehelsetjenesten, politi og barnevern har ofte mye kunnskap om vold og overgrep. Det er viktig å inngå samarbeid, og tjenestene har tilgang til undervisningsopplegg og informasjon. Her bør et tverrfaglig samarbeid benyttes for å styrke innsatsen og ha mulighet for tidlig innsats. Det må være undervisningsopplegg i barnehage og skole om vold og overgrep.

Med forebygging kan bevisstgjøringen om grensesetting trenes opp. Barn trenger veiledning på hva som er "normalt" å være med på, og utsette andre for.

Det er selvfølgelig ikke bare nok med forebyggende undervisning. De ansatte må også ha kunnskap om vold og overgrep. Vold og seksuell misbruk er vanskelig tema og ikke minst tabubelagt. Derfor må ansatte bli trygge i å se og tørre å spørre. For at barn og unge skal tørre å si i fra om de utsettes for vold eller overgrep, må voksne i skole og barnehage skape en trygg tilknytning. Videre må den voksne tørre å spørre og se". Barn og unge kan våge å fortelle om vanskelige hendelser og åpne seg. Den voksne må i slike tilfeller tåle å ta i mot det som fortelles. Deretter gå videre med bekymringen. Et barn skal bli fulgt opp i slike tilfeller!

Ansatte i barnehage og skole har ansvaret for å melde fra til politiet og barnevernet ved bekymring for et barn eller ungdom!

Det er barnevernets ansvar og følge opp meldinger og vurdere den videre saksgang. Barnevernet skal gi tilbakemelding til melder om at meldingen er mottatt. (barnevernloven § 6-7a9)

5. Tiltak, ressurs og handling

I denne delen av handlingsplan skal brukerorienterte mål og tiltakene som eksisterer i kommunen beskrives. Juridiske rammer, kartlegging av kompetanse og litt nyttige adresser og verktøy. Brosjyren med hjelpe -og behandlingsnettverket og begge handlingskortene ligger direkte i denne delen av planen. Brosjyren og begge handlingskorta ligger også tilgjengelig på: www.rakkestad.kommune.no/motvoldogovergrep

<http://www.rakkestad.kommune.no/mot-vold-og-overgrep.451354.no.html>

- [-Mot vold og overgrep](#)
  - [-Hjelpe tilbudene i Rakkestad kommune](#)
  - [-Handlingskort - for ansatte](#)
- Servicekontoret har oppfølgingsansvar for nettside, brosjyre og handlingskort .**

Nyttige adresser og litt verktøy som kan hjelpe ansatte ved mistanke og mulig avdekking av vold og overgrep. Avslutningsvis er det en kompetansekartlegging som viser til hvilke kompetansehevende tiltak som bør prioriteres i kommunen.

5.1. Brukerorienterte mål

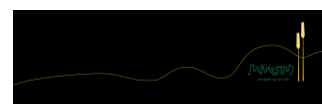
Det skal ikke være noe tvil om hva man skal gjøre når innbyggeren trenger hjelp eller det er mistanke om vold og overgrep i nære relasjoner.

Den som lever med vold eller har opplevd vold i nære relasjoner skal oppleve å møte et kompetent hjelpeapparat når de tar kontakt. Våre innbyggere skal vite hvor de skal henvende seg får å få den hjelpen de trenger. Derfor er det utviklet en brosjyre som heter *"Føler du deg trygg hjemme?"* Brosjyren beskriver hjelpe og behandlingstilbudet for vold -og overgrepsutsatte. Det er utviklet to handlingskort for ansatte som skal brukes ved mistanke om vold og seksuelle overgrep. Det ene handlingskortet er rettet mot barn og unge og det andre er rettet mot alle andre (voksne i nære relasjoner.) Disse bør brukes aktivt i alle virksomheter. Disse er gode hjelpemidler i møte med volds og overgrepsutsatte.

5.2. Eksisterende tiltak i Rakkestad kommune

Barnehager og skoler har felles rutiner for hvordan de skal forholde seg til bekymring mot vold og overgrep i nære relasjoner. Offentlig ansatte har bestemmelser i barnevernloven meldeplikt til barnevernet når det er grunn til å tro at barnet blir mishandlet eller utsatt for alvorlig omsorgssvikt (Barnevernloven § 6-4). Denne bestemmelsen er også spesielt angitt i andre særlover, for eksempel barnehageloven (Barnehageloven § 22) og opplæringsloven (Opplæringsloven § 15-3).

Barnehagene er tett på alle barn i den første delen av livet, og treffer foresatte to ganger om dagen. Barnehager er i en særstilling i forhold til å avdekke vold og overgrep i nære relasjoner. Ved mistanke eller visshet om at et barn utsettes eller er vitne til vold i familien, er det viktig å melde til nærmeste leder og drøfte saken umiddelbart. Målet bør være å

avklare om det foreligger opplysningsplikt til barneverntjenesten eller grunnlag for å kontakte politiet. Videre er det slik at barneverntjenesten kan ta ytterligere kontakt for å innhente utfyllende informasjon.

Kunnskap om vold og overgrep i nære relasjoner er en viktig forutsetning for å kunne iverksette gode forebyggende tiltak og avdekke mishandling. Ved alle barnehager skal det være opplæring - og fokus på vold og overgrep. De ansatte bør ha verktøy til å se og oppdage. De bør videre ha støtte til å ta tak i det de mistenker og ser. Ledelsen er ansvarlig for å følge opp og legge til rette for dette. Barnevernet og politiet skal kobles inn ved mistanke om at et barn er utsatt eller vitne til vold og eller overgrep. Det er deres ansvar å følge opp saken videre.

Familiesenteret gir et tilbud til mennesker i alle aldre - på ett sted.

Senteret inneholder helsestasjon, barnevern, barne- og ungdomsteam, psykisk helse, fysio- og ergoterapitjenester samt miljøarbeid og aktivisering i grupper.

Barneverntjenesten i Rakkestad kommune har spesialkompetanse innen vold og overgrep mot barn og unge. Barneverntjenesten jobber målrettet med hjelp - og behandlingstiltak for de som er utsatt. De har ofte en koordinerende rolle i saker hvor det er bekymring for vold og overgrep. Barnevernet kontaktes ved mistanke og bistår deg ved avdekking av vold og overgrep mot barn og unge. De har god kjennskap til øvrig hjelpe og behandlingstilbud. Barnevernet sitter i tverrfaglig team som strekker seg fra samarbeide med helsestasjon til å favne barn og unge opp til myndig alder det er bekymring for.

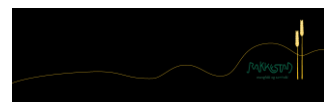
Helsestasjon og skolehelsetjenesten er lavterskeltilbud til alle gravide, barn og familier. Nye forskrifter sørger for at alle gravide blir spurt om vold og overgrep. Det gis tilbud om tett oppfølging og tverrfaglig støtte med barneverntjenesten ved behov. Helsestasjon har mange tilbud rettet mot sårbare grupper der mor og barn er målgruppe.

Skolehelsetjenesten er ved alle skoler og har "åpne dør" tilbud for alle elever. Psykisk helseteam og rustjenesten er også tilknyttet åpne dør. Barn og unge tilbys også samtaler og tett oppfølging ved behov.

Helsestasjon og skolehelsetjenesten samarbeider med foreldre, lærere og andre instanser som PPT og psykolog, for å identifisere og løse helsemessige problemer som knytter seg spesielt til skole-elevens situasjon.

Familiehjelpen Familie hjelpen er et lavterskeltilbud for alle, målet er og kommer tidlig inn og jobber forebyggende, samt bidrar med hjelp ved mer krevende utfordringer. Det tilbys gruppesamtaler, familieterapi og enkeltsamtaler. Familiehjelpen jobber sammen med helsestasjon og barnevern. De er involvert på tver i kommunen og deltar på mange arenaer og tverrfaglig grupper i barnehage og skole. LOS tjenesten ligger under familiehjelpen, den er rettet mot barn og ungdommer som trenger hjelp og bistand med fokus på å klare skolehverdagen og fullføre grunnskole opplæring.

Psykisk helsearbeid og rustjeneste tilbyr samtaler, oppfølging og gruppekurs. I hovedsak på dagtid. Det er flere tilbud kognitiv atferdsterapi, sinnemestringskurs, yoga, kurs for pårørende, kurs i depresjon og belastningsmestring er noen. Alle som ønsker tjeneste

kan søke og vil få en kartlegging samtale, ut i fra dette blir behovet for hjelp vurdert, og deretter følges den enkelte opp og får tilbud ut i fra behov

Bo- og aktivitetstjenesten (BOAK) yter tjenester til mennesker over 18 år med fysisk funksjonshemming, psykisk utviklingshemming, autisme og andre med bistandsbehov grunnet nedsatt funksjonsevne. Det ytes også tjenester til enslige mindreårige flyktninger
Konsulent for funksjonshemmede er kontaktperson for personer med psykisk utviklingshemming under 18 år.

Hjemmebaserte tjenester I kommunen har kontakt med mange eldre både i omsorgsbolig, sykehjem og ved hjemmebesøk. Det er behov for kunnskapsheving og rutiner i tjenesten. Virksomheten opplyser om at de trenger kompetanseheving. Pleie og omsorgstjenesten har behov for en digital mulighet til rutiner. Det er nå opprettet på hjemmesiden under mot vold og overgrep. Her ligger tiltakskortet for mistanke vold og seksuelle overgrep mot voksne i nære relasjoner.

Koordinerende enhet sin hovedoppgave er å bidra til at de som har sammensatte og langvarige behov for helse- og omsorgstjenester opplever en sammenhengende behandlingstjeneste. Individuell plan, oppfølging og koordinator følger opp de med sammensatte og langvarige behov. Det er opprettet ansvarsgrupper rundt bruker, slik at de skal få best mulig tverrfaglig oppfølging og rett hjelp.

Lege Det er to legekontor i Rakkestad, Alle innbyggere har krav på fastlege. Fastlegeordningen gir alle innbyggere i Norge rett til å ha en allmennpraktiserende lege som sin faste lege. Legen plikter å hjelpe den som er utsatt for vold og eller overgrep. Legen har spesielt plikt til å hjelpe ved ulykker eller livstruende tilstander der liv og helse står på spill, har man rett til øyeblikkelig hjelp.
Man kan da ringe medisinsk nødnummer 113.

Samarbeid og ansvarsgruppemøter Ansvars-gruppemøter opprettes rundt barn/unge det er behov for og hvis enkeltsaker skal drøftes må det foreligge samtykke fra foresatte. Alle de kommunale tjenestene er pliktet til å være med på samarbeidsmøter der man drøfter saker. Saker skal drøftes anonymt hvis ikke annet foreligger og kan ta opp aktuelle problemstillinger i tverrfaglig team med bred kompetanse.

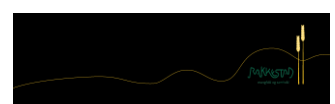
Politi Telefon: 02800

Politiet: Ved Øst politidistrikt er det en egen familievolds seksjon, familievoldskoordinatoren har ansvar for å koordinere etterforskning og forebyggende arbeid i familievoldssaker. Politiet kan bistå for å hindre at overgrep gjentar seg ved å ilegge besøksforbud eller ved at voldsutsatte får voldsalarm.

Det er politiet som etterforsker, sikrer spor og som tar imot anmeldelser. Det er også politiet som kan gi råd og veiledning både til de berørte men også til det øvrige hjelpeapparatet. Politiet kan også sette i gang beskyttelses tiltak og bringe saken inn for rettssystemet.

Krisesenteret i Sarpsborg Telefon: 69 10 87 00

Krisesenteret er et tilbud for **alle** kvinner og deres barn som har blitt utsatt for vold".

- Du trenger ikke å være i akutt krise for å komme på krisesenteret.
- Krisesenteret er ikke bare et tilbud for de som er utsatt for grov vold.
- På krisesenteret bestemmer du selv over eget liv og de valg du tar.
- Det er gratis å få hjelp og bo på krisesenteret.
- Du kan få hjelp på krisesenteret uten å bo der.
- Krisesenteret tilbyr et samtale- og dagtilbud.
- Krisesenteret er tilrettelagt for kvinner med funksjonsnedsettelse.

Legevakten Telefon; 116117

Dersom barnet ditt eller du selv er utsatt for vold eller overgrep bør du ta kontakt med fastlege eller legevakt for å få medisinsk hjelp og dokumentert eventuelle skader. Legevakten er lokalisert i Sarpsborg. Legevakten er åpen i det tidsrommet fastlegene holder stengt. Hvis du har behov for medisinsk hjelp i forbindelse med vold eller overgrep kan legevakten kontaktes. De har egne rutiner for hvordan de håndterer denne type henvendelser. Det jobbes med å utarbeide lokale samarbeidsrutiner med legevakten i forhold til vold i nære relasjoner.

Alarm telefon for barn og unge Telefon; 116 111

Alle barn og unge skal ha ett nummer de kan ringe hvis de opplever vold i hjemmet. Formidler hjelp direkte til det kommunale hjelpeapparatet/barnevernvakt.

Mail: alarm@116111.no Web: www.116111.no

Barnevernvakten for IØ Telefon: 913 89 293

Et interkommunalt tilbud som kan kontaktes hvis det er behov /akutt å komme i kontakt med barneverntjenesten mellom kl 16.00 og 08.00 og i helger/høytider når det lokale barnvernkontoret er stengt. Barnevernvakten samarbeider med den lokale barneverntjenesten og politiet.

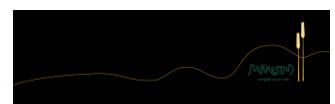
Familievernkontoret for Østfold Telefon: 466 16 100

Web: www.bufetat.no

Familievernkontoret for innbyggere i Rakkestad ligger i Fredrikstad. De kan tilby deg eller dere tilbud om behandling og rådgiving når det er vansker eller kriser i familien. Du kan ta direkte kontakt med et familievernkontor og alle ansatte har taushetsplikt. Samtaleterapi for par og familier er det vanligste tilbudet. Familievernkontoret tilbyr også kurs og gruppeopplegg om aktuelle familie- og samlivstemaer. Familievernkontoret utfører obligatorisk mekling Har du problemer med å kontrollere temperamentet ditt, eller utsetter du familien eller andre for vold når du blir sint? Da kan du søke hjelp hos et familievernkontor.

Familievernkontoret tilbyr kurs i sinnemestring som individuelle samtaler og i grupper.

https://www.bufdir.no/Familie/Hjelp_til_parforholdet_og_familien/

BUPP Barne og ungdomspsykiatrisk Poliklinikk Telefon: 69869800

BUP gir tilbud om råd og behandlingstilbud til barn unge 0-17 år med psykiske vansker og til deres familier. Henvises av fastlege/barnevern.

Barnehuset i Moss Telefon: 459 79 800

Besøksadresse: Welhavens gate 2, 1530 Moss E-post: post.ostfold@politiet.no, merk epost med "Barnehuset".

Barnehuset er for barn og ungdom hvor det er mistanke om at de kan ha vært utsatt for, eller vært vitne til, vold eller seksuelle overgrep. Tilbudet er også for voksne med en utviklingshemming eller voksne som er særlig sårbare.

Utgangspunktet for å komme til oss er en anmeldelse til politiet. Politiet skal som en del av etterforskningen foreta avhør på barnehuset av den som kan ha vært utsatt for eller vært vitne til vold eller seksuelle overgrep. I tillegg kan politiet foreta avhør på barnehuset av unge som har krenket andre seksuelt.

Tjenester som kan bistå innbyggere som lever med vold og trusler om vold

Ressursenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS-Øst)

Telefon: 22 89 40 00

Besøksadresse: Gullhaugveien 1-3, 0484 OSLO

Mental Helses døgnåpne hjelpetelefon Telefon: 116 123

Overgrepsmottaket Fredrikstad Telefon: 69 36 78 70

Senteret for seksuelt misbrukte menn Telefon: 22 42 42 02 www.ssmm.no

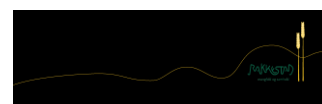
Krisesenter for menn i Fredrikstad Telefon: 69 95 55 60 www.blaakors.no

Støttesenteret for incest Telefon 23 31 46 50 post@smioslo.no

WEB: www.sentermotincest.no

Vern for eldre- kontakttelefon: Telefon: 800 30 196 www.vernforeldre.no

Vern for eldre hjelper de som står i fare for eller er utsatt for overgrep. Tilbudet er gratis og du kan være anonym. Alle som er over 62 år som er utsatt for overgrep, kan ringe for å få råd, veiledning og hjelp.

Juridiske rammer

Taushetsplikt, opplysningsplikt til barnevernet og avvergeplikt

Skjerpet strafferamme for vold og overgrep i nære relasjoner. opp til fire år i 2010. Grove tilfeller kan straffes inntil seks år.

Forvaltningsloven

Enhver som utfører arbeid eller tjeneste for et forvaltningsorgan, plikter å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det hun/han i forbindelse med tjeneste eller arbeid, får vite om blant annet "noens personlige forhold" jf. Forvaltningsloven § 13, Taushetsplikt sikrer at voldsutsatte som søker hjelp ikke risikerer at personlige forhold blir videreformidlet.

I forvaltningsloven § 13 f andre ledd, går det frem at lovfestet opplysningsplikt fastsetter eller klart forutsetter at taushetsplikt ikke skal gjelde. Slike forutsetninger kan typisk følge av forarbeid. Forvaltningsloven § 13 første ledd nr. 1 hjemler taushetsplikt om opplysninger for noens "personlige forhold".

Lov om barneverntjenester -Opplysningsplikt til barnevernet

Er en plikt til å gi opplysninger. Alle offentlige instanser har plikt til å melde til barneverntjenesten om barn som utsettes for eller er vitne til vold. Enkeltes instanser og tjenester har særlig lover som regulerer virksomhetenes bestemmelser om taushetsplikt, opplysningsplikt og opplysningsrett.

Avvergeplikt

Avvergeplikt fastslår at den som " ... unnlater gjennom anmeldelser eller på annen måte å søke å avverge straffbare handlinger eller følgene av den, på et tidspunkt da dette fortsatt er mulig og det fremstår som sikkert eller mest sannsynlig at handlingen er eller vil bli begått", kan straffes med bot eller fengsel inntil ett år jf. Straffeloven § 196.

Dette gjelder en rekke straffbare handlinger, blant annet mishandling i nære relasjoner, voldtekt, voldtekt av barn under 14 år og incest. Avverger plikten gjelder uten hensyn til taushetsplikt. Det er også straffbart å medvirke til brudd på avvergeplikten, for eksempel ved å overtale noen til å ikke melde fra om straffbare handlinger til politiet. Avverger plikten knytter seg til straffbare handlinger som er angitt i straffeloven § 196

FØLER DU DEG TRYGG HJEMME ?

**SE HJELPETILBUDENE I RAKKESTAD
- VI ER DER FOR DEG!**

HJELPETILBUD I RAKKESTAD - TA KONTAKT MED OSS I TIDE!

- ⇒ Er du usikker på om det du opplever hjemme er bra for deg?
- ⇒ Er du redd for hva som kan komme til å skje med deg ?
- ⇒ Får du høre at du ikke er verdt noe?
- ⇒ Bliir du tvunget til seksuelle handlinger?
- ⇒ Bliir ting du er glad i ødelagt?
- ⇒ Ønsker dere hjelp til å løse konflikter?
- ⇒ Disponerer du egne penger?

**Mer info:
Dinutvei.no**

⇒ ØNSKER DU Å SNAKKE MED NOEN?

FAMILIEHJELPEN: 404 36 894 (dagtid)
HELSESTASJON: 990 84 252 (dagtid) eller via
Servicekontoret: 69 22 55 00 (dagtid)

BARNEVERNSTJENESTEN: 488 93 717 (dagtid)
BARNEVERNVAKTA: 913 89 293 (kveld/helg)

KRISESENTER I SARPSBORG har døgnåpen
telefon : 69 10 87 00 og tilbyr gratis dagsamtaler

— du kan være anonym.

Mer info om du ønsker :

www.sarpsborg.com/krisesenter

⇒ ER DU REDD FOR SIKKERHETEN TIL DEG ELLER BARNENE DINE?

På KRISSENTERET i SARPSBORG kan du komme både dag og natt for å bo trygt.
Du trenger ikke ha en blåveis for å søke hjelp — trusler og psykisk vold er like alvorlig.

ADRESSEN til KRISSENTERET i SARPSBORG: Skjobergveien 23, Borgenhaugen

Ved akutt fare, ring POLITIET: 112 eller 02800. Politiet kan ilegge overgriper besøksforbud og kan hjelpe deg å dra rett til krisesenter. Du kan anmelde volden.

BARNEVERNVAKTA: 913 89 293 gir rask bistand for å gi barna et trygt sted å være.

Lever du med vold, er du pliktig å bringe barna dine i sikkerhet!

**⇒ ER DU BLITT SEKSUELT MISBRUKT
ELLER VOLDTATT?**

OVERGREPSMOTTAKET I ØSTFOLD (Fredrikstad) tar vare på deg, undersøker deg og hjelper deg å dokumentere overgrepet:
474 62 100

LEGEVAKT: 116117

INCESTTELEFON: 800 57 000 Døgnåpen, gratis landsdekkende

KRISE-OG INCESTSENTER I FREDRIKSTAD:
69 95 55 60

DIXI (Oslo) tilbyr samtaler:
22 44 40 50
dixi.no

**⇒ ER DU VITNE TIL VOLD -
SOM NABO ELLER VENN?**

Bekymret for et barn?

Ring BARNEVERNSTJENESTEN: 488 93 717 (dagtid)
eller via Servicekontoret: 69 22 55 00 (dagtid)

BARNEVERNVAKTA: 913 89 293 (kveld/helg)

Du kan drøfte saken anonymt eller sende en
bekymrings-melding, Meldeskjema for privatpersoner:
bufdir.no/barnvern

ALARMTELEFON FOR BARN OG UNGE: 116 111

Bekymret for en venn eller kollega?

Ring KRISESENTERET i SARPSBORG:
69 10 87 00 for å drøfte saken
og få råd og tips om hva du kan gjøre.

Vold mot eldre: vernforeldre.no

**⇒ ER DIN PARTNER
MOTIVERT FOR HJELP?**

FAMILIEHJELPEN: 404 36 894 (dagtid)
FAMILIEVERNKONTORET: 466 16 100 (dagtid)
*Ønsker dere som par å lage en avtale hvor
dere har felles mål, bestill time.*

KONFLIKTRÅDET:
22 77 74 35
MANNSTELEFONEN (Reform):
22 34 09 50
ALTERNATIV TIL VOLD:
22 40 11 10

**Er det akutt fare
for liv og helse,
har du
avvergeplikt og
må varsle politiet
umiddelbart på
112**

⇒ **SPEIELT FOR BARN OG UNGDOM**

ALARMTELEFON BARN OG UNGE: **116 111**

Snakke med helsesøster på din skole eller en annen voksen du er trygg på.
Du kan også ringe BARNEVERNSTJENESTEN: **488 93 717** (dag)

eller

BARNEVERNVAKTA: **913 89 293** (kveld/helg)

KONTAKTTELEFON FOR BARN OG UNGE (Røde Kors): **800 333 21**

Korspahalsen.no (Chat)

KOMPETANSETEAMET MOT
TVANGSEKTESKAP OG KJØNNSLEMLESTELSE:

478 090 50

⇒ **KJÆRESTEVOLD**

Et tilbud til unge jenter over telefon, chat og mail:

jentevakta.no

APP: jegvilvite.no

Brosjyren er laget av Rakkestad kommune og er et virkemiddel for å nå målene i "Handlingsplan mot vold og overgrep i nære relasjoner 2017-2020".

Mer info: www.rakkestad.kommune.no/motvoldogovergrep.no

AVVERGEPLIKT:

Alle har en personlig plikt til å anmelde eller på annen måte avverge og hindre alvorlige forbrytelser.

MELDEPLIKT:

Du har en selvstendig plikt til å melde til barnevernstjenesten ved mistanke om vold mot barn.

HANDLE

HVA GJØR DU VED MISTANKE OM AT ET BARN UTSETTES FOR VOLD?

⇒ Ring Barnevernstjenesten

⇒ Bekyringsmelding sendes barnevernet.

Den skal inneholde: Personalid, årsaken til bekyrning

— hva du har sett, hørt, observert, oppgi kontaktperson og hva som allerede er gjort.

⇒ Anonyme drøftinger

Er du usikker? Ring barnevernet for å drøfte saken anonymt.

Meldingen sendes i samarbeid med leder.

Hvis leder motsetter seg å signere, har du et selvstendig ansvar for å sende meldingen med din underskrift.

Barnevernet gir melderens tilbakemelding når melding er mottatt og undersøkelsen er avsluttet.

HUSKI

Du skal kun melde fra om din bekyrning.

Det er barnevernet som undersøker saken og avgjør videre tiltak.

AKUTT

Når du har grunn til å tro at et barn vil komme til å bli utsatt for vold, har du avvergeplikt.

-ved fysiske skader

-ved symptomer etter psykisk vold

-ved alvorlige trusler

-ved mistanke om seksuelle overgrep

-når barnet viser redsel for å gå hjem

-når barnet blir hentet av ruset foreldre

Ved mistanke om nært forestående eller gjennomført kjønnslemlestelse eller tvangsekteskap

⇒ **Politiet varsles umiddelbart. Barnevernstjenesten / Barnevernvakta varsles samtidig.**

NB! Ved mistanke om vold mot barn, skal IKKE foreldre kontaktes.

Ved synlige skader, ta gjerne bilder med egen telefon.

Vurder om barnet skal til lege for å sikre bevis.

Din plikt er selve varslingen. Politiet vil etterforske og sørge for avhør ved barnehusene.

Vær oppmerksom på at faktorer som samlivsbrudd, arbeidsledighet, sykdom, trygd og rusmisbruk i familien kan bety økt risiko for alvorlig vold.

⇒ **Informasjon om hjelpetilbudene i hjemmet**

Gi foreldre i barnehage og skole, samt elever informasjon om vold i nære relasjoner.

Send med brosjyren "Føler du deg trygg hjemme" hjem eller del ut på foreldremøter.

All informasjon om "mot vold og overgrep i nære relasjoner" kan du finne på Rakkestad kommune sine nettsider:

[www.rakkestad.kommune/motvoldogovergrep.no](http://www.rakkestad.kommune.no/motvoldogovergrep.no)

VIKTIGE TELEFON-NUMRE:

POLITI: **112** eller **02800**

BARNEVERNSTJENESTEN: **488 93 717** (dagtid)

BARNEVERNVAKTA: **913 89 293** (akutt kveld/helg)

BARNEHUSET I MOSS: **459 79 800**

OVERGREPSMOTTAKET I ØSTFOLD: **474 62 100** (over 14 år)

SOSIALPEDIATRISK SEKSJON: (under 14 år)

23 01 55 10 (dagtid 8–15)

23 01 55 00 (kveld/natt)

Mer informasjon, skjema og brosjyrer kan lastes ned fra: www.rakkestad.kommune.no/motvoldogovergrep.no

Hva gjør jeg

VED MISTANKE OM VOLD OG SEKSUELLE OVERGREP MOT BARN & UNGE?

- for deg som jobber med barn og er offentlig ansatt.

SE

- Sår og blåmerker, gjerne flere steder på kroppen (se bilder i elektronisk veileder på nettsidene)
- Brann- og stikkskader
- Svimmelhet
- Sevn- og spiseforstyrrelser
- Vondt i magen
- Uro og irritabilitet
- Depresjon
- Utagerende eller "pleasende" adferd
- Hyppige legebesøk og innleggelses på sykehus (med diffuse problemer)
- Familien motsetter seg innsyn i familien
- Bruk av rusmidler
- Vær OBS på "skjulte" budskap

HVA GJØR DU?

- Informer din leder om mistanken din
- Observer, skriv ned hva som har skjedd
- Angi tid og sted

SPØR

Prøv å spørre om hva som har skjedd, mens du samtidig venter barnet.

Start gjerne med:

- "Jeg er bekymret".
- Bestirv det du ser.
- "Det virker som du ofte har vondt i magen."
- "Jeg ser du har blåmerker på armen."

Fortsatt med:

- "Dette gjelder kanskje ikke deg, men min erfaring er at mange som ikke har det så greit hjemme kan få slike plagjer. Hva tenker du om det?"
- "Hvordan er det å være deg hjemme"?

TIPS!

- Gjenta det barnet sier
- Still åpne spørsmål (ikke ledende)
- Benytt støttord som "rimt... ja, fortell... "fortell mer" ...
- Spør gjerne flere ganger, si:
- "Jeg er her og kom innom hvis du vil snakke med meg"
- Avtal ett nytt møte med barnet

AVKLAR

Et barn kan fortelle om hendelser hjemme litt plutselig, f.eks. i samlingsund, i frikværter osv.

Inviter barnet til en samtale:

- "Da du sa det... tidligere i dag, hva mente du då?"
- "Jeg har ikke vært der, fortell så godt du kan..."
- "Hva skjer videre då?"
- "Du har fortalt meg om..."
- Hvis varsomhet og ikke spør for detaljert, det er politisk eller barnehusene som fortar sårbar av barnet og ansker å være den første som spør barnet om detaljene. Få barnet til å fortale spontant
- Når barnet er ferdig med sin fortelling, bekreft det barnet har sagt, og tydeliggjør at det hun/han har sagt er viktig.
- Ikke lov barnet at du ikke skal si det til noen.
- Forklar at du må snakke med andre voksne om det barnet har fortalt, men at du skal fortelle når du gjør det, og hvem du snakker med.

HVA GJØR DU?

- Noter ned det som barnet har fortalt, så ordrett som mulig. Dokumentasjon er viktig, skriv "mor sier..." "barnet forteller..."
- Du kan drøfte saken anonymt med barnevern, krisesenter og politi.
- Ønskt gjerne den konkrete saken med leder og helsestøtter, der dere sammen legger en plan over hvem som gjør hva, når (skulle tiltak, bekymringsmelding, henvisning til hjelpeparter).

Volden kan ha mange ansikter — den kan være fysisk, psykisk, seksuell, økonomisk eller omsorgssvikt.

Følg intuisjonen din!
Vold og overgrep kan skjue i alle familier, uavhengig av sosial bakgrunn.
Prøv å se bak fasaden !

Hva gjør jeg VED MISTANKE OM VOLD OG SEKSUELLE OVERGREP MOT VOKSNE I NÆRE RELASJONER? - som helseansatt eller kollega

SE

- Sår og blåmerker
- Brann- og stikkskader
- Svimmelhet
- Konsentrasjonsproblemer
- Søvn- og spiseforstyrrelser
- Uro og utagerende adferd
- Unnvikethet
- Depresjon
- Irritabilitet
- Avtaler endres ofte
- Personen motsetter seg hjelp som krever innsyn i familien
- Partner er ofte med på avtalene
- Hyppige legebesøk med diffuse symptomer
- Reaksjoner ved berøring
- Bruk av rusmidler
- Mye dusjing

SPØR

Prøv å få til en dialog slik at volden erkjennes.

Start gjerne med:

"Jeg er bekymret"

Beskriv så det du ser:

- "Det virker som du ofte er mye borte fra jobb"
- "Du virker sliten"
- "Jeg ser du har blåmerker på armen"

Fortsett med:

- "Dette gjelder kanskje ikke deg, men min erfaring er at mange som ikke har det så greit hjemme kan få sånne plager. Hva tenker du om det?"
- "Hvordan har du det hjemme?"

TIPSI

- Prøv å unngå å bruke ordet "vold" og "overgrep"
- Still åpne spørsmål (ikke ledende)
- Benytt aktiv lytting— som "hmm... fortell mer om det ..."
- Beskriv, hva gjorde du, hvor var du, hvordan opplevdes det" osv.
- Gjenta nøkkelord
- Unngå vurderinger av det som har skjedd som "Oj, så forferdelig" osv.

Hvordan artet volden seg:

- slag, trusler, seksuell tvang
- luggert, brent, ydmyket eller latterliggjort

Volden kan ha mange ansikter— den kan være fysisk, psykisk, seksuell, økonomisk eller omsorgsvikt.

Følg Intuisjonen din!

AVKLAR

- Manglende rådrett over egne penger
- Nektes kontakt med familie og venner
- Ødelegge ting som vedkommende er glad i.
- Kjæledyr som mishandles
- Tvangssekenskap

Hvor alvorlig er den:

- Når skjeddte dette siste gang
- Beskriv hva som skjedde
- Er du redd noe skal skje fremover?
- Er det fare for liv og helse for deg selv eller barna dine?
- Har du tidligere vært i kontakt med politiet eller krisesenter?

Risikofaktorer:

Samlivsbrudd, tidligere voldsepisoder, tilgang til våpen, arbeidsledighet, økonomiske vansker, sykdom og rusavhengighet kan bety økt risiko for grov vold og partnerdrap. Politi og krisesenter bør kontaktes.

Be den voldsutsatte skrive ned hva som har skjedd og skjær, med angivelse av tid og sted.

AKUTTE SITUASJONER

Ved alvorlige trusler eller fysiske skader etter vold og overgrep

- ⇒ **Ring Politiet** for å forhindre nye akutte overgrep! Fortell hva du har sett og hvorfor du er redd for nye overgrep (avvergeplikten) Den voldsutsatte kan anmelde overgrepet eller politiet kan ta ut offentlig påtale.
- ⇒ Ved mistanke om voldtekt kontaktes: **Overgrepsmottaket i Østfold** eller **Legevakta** for undersøkelse og sporsikring.
- ⇒ Tilby den voldsutsatte å kjøre henne/ham til **Krisesenteret i Sarpsborg** hvor man kan bo trygt. Krisesenteret har rutiner for risiko-vurdering og uthenting av eiendeler.

HANDLE

HVA GJØR DU?

Målet er å motivere den voldsutsatte til å kontakte hjelpeapparatet slik at volden stopper.

⇒ Anonyme drøftinger

Er du usikker på hva du skal gjøre, kan du drøfte saken anonymt med krisesenter eller politi. Ring og avtal en time for en samtale med fagpersoner på krisesenteret.

⇒ Informasjon om hjelpetilbudet til den voldsutsatte

Hjelp den voldsutsatte med å finne informasjon om hjelpeapparatet

Egen brosjyre om tilbudene kan lastes ned fra www.rakkestad.kommune.no/motvoldsovergrep.no eller kontakt: Servicekontoret i Rakkestad Rådhus for mer informasjon og materiell.

⇒ Veiledningssamtale på krisesenteret

Inviter den voldsutsatte med til en samtale på krisesenteret. Krisesenteret kan hjelpe til med å vurdere sikkerheten, om forholdet skal anmeldes og gir råd og veiledning om veien videre for å stoppe volden...

Ikke alle trenger bo på krisesenteret. Voldsutsatte kan få jevnlig veiledningssamtaler i en periode etter eget ønske.

Du kan også som ansatt i hjelpeapparatet invitere krisesenteret med i møter der den voldsutsatte deltar.

Mer informasjon, skjema og brosjyrer kan lastes ned fra: www.rakkestad.kommune.no/motvoldsovergrep.no
Veipen 2-3011722112

AVVERGEPLIKT:

Alle har en personlig plikt til å anmelde eller på annen måte avverge og hindre alvorlige forbrytelser

VIKTIGE TELEFON-NUMMER:

POLITI: 112 eller 02800
KRISSENTER I SARPSBORG:
69 10 87 00

OVERGREPSMOTTAKET I ØSTFOLD:
474 62 100 (over 14 år)
Helsehusetfredrikstad.no

SOSIALPEDIATRISKE SEKSJON:
23 01 55 10 / 23 01 55 00 (under 14 år)

LEGEVAKTA: 116 117
KOMPETANSENTER FOR
TVANGSEKTESKAP OG
KJØNNSLEMLESTELSE:
478 09 050
Burdin.no/vold

Nyttige adresser og verktøy

<http://utsattmann.no/>

<http://www.voldsoffer.no/>

<http://jegvilvilvite.no>

<http://jentevakta.no> (Kjærestevold et tilbud for unge jenter)

<http://tryggere.no> (Stiftelsen Tryggere tilbyr samtaler og chat for ungdom om sinnamestring, vold og overgrep).

<http://utenvold.no>

<http://overgrep.no>

Gratis undervisning om vold og overgrep for barn og unge.

Ansatte i skole og barnehage har en unik mulighet til å bidra fordi de ser barna hver dag, og kan nå alle barn med kunnskap og informasjon

<https://www.reddbarna.no/jegerher/verktoy/undervisning-til-barn-og-unge#film>

Trafikklyset også kalt bekymringsbarometeret– Seksualitet hos barn og ungdom

